

Replik om läkarmoral:

Vi måste vara medvetna om risken att handla fel

Jag har tagit del av Niels Lynöes kommentarer (LT 50/99) till min debattartikel angående läkarmoralen (LT 41/99). Jag är dock lite bekymrad över att ämnet reduceras till huruvida jag sätter likhetstecken mellan tvångsteriliseringsverksamhet, lobotomier och naziexperiment. Jag har aldrig grupperat dem samman, utan använt de tre historiska exemplen för att belysa svårigheterna med att veta var gränsen går mellan att följa läkaretiken och att förledas.

Medvetandegöra riskerna

Debatten handlar inte om uppsåt eller graden av moraliskt övertramp utan om att medvetandegöra risken att vi handlar fel. Jag är fullt medveten om skillnaden mellan att aktivt använda sig av en människa för grymma medicinska experiment och att i »gott uppsåt» behandla en patient med vad som i gäl-

lande tidsperiod anses vara »lege artis».

Vad jag med min artikel istället vill understryka är vikten av att läkaren som individ och yrkesman behåller patienten och dennes bästa i fokus och inte låter någon annan bestämma detta. Omgivningens krav kan lätt förleda även läkaren, och jag vill vidhålla att naziläkaren säkert moraliskt sökte försvara sina handlingar.

Vetenskapen, framstegstron och möjligheten att lösa medicinska gåtor blev den moraliskt legitima grunden för vidriga experiment. Resultaten från dessa grymma experiment skapar än idag moraliska problem för forskare inom exempelvis toxikologisk forskning. Är det försvarbart att använda sig av naziläkarnas experimentella data som referens?

Jag vill stanna på denna nivå, dvs hålla fast vid att debatten hålles levande och att vi som läkare måste vara med-

vetna om vår inneboende svaghet att lockas ut på moraliskt tunn is. Det handlar inte om att döma eller efterkonstruera utan om att lära oss.

Moralen förändras över tiden

Vi är skyldiga att hela tiden påminna oss om vars och ens unika människovärde och att förstå att det är det som är vårt arbetes kärnpunkt. Empati och förmåga att lyssna blir på så sätt honnörsord och riktlinjer för vårt arbete i en miljö som blir allt mer teknifierad och styrd av ekonomiska intressen. Debatten är viktig och kan på ett bra sätt spegla och ta temperaturen på vår moraliska position, ty det är uppenbart att moralen förändras över tiden.

Johan von Schreeb

allmänkirurg, Sotnikum Referral Hospital, Kambodja, f d ordf Läkare utan gränser
j.v.schreeb@mailcity.com

Orättvist om Popper

Det var givande att läsa Bertil Fredholms bidrag (Läkartidningen 50/99) till serien om vetenskapsteori. Men Fredholm gör inte Popper rättvisa.

Popper har aldrig skrivit att det ligger något »lättvindigt» i att en hypotes bevisas vara felaktig (falsifieras). Inte heller ingår det i Poppers tankevärld att hela vetenskapsområden, som medicin, fysik och kemi, skulle kunna falsifieras en bloc. Däremot höll han, med all rätt, styvt på falsifierbarheten som kriterium när man skall skilja mellan vetenskapliga hypoteser och utsagor av annat slag.

Läran om homeopatiska preparat, som Fredholm nämner, är ett bra exempel. Den anger att när en läkemedels-substans späds ut miljonfalt eller mer sker en »potensering» som innebär att speciella botande krafter frigörs. Potenseringsprocessen har aldrig beskrivit på ett sådant preciserat sätt att den kan göras till föremål för prövning. Det finns alltså ingen metod att falsifiera den. Så länge detta förhållande består är läran om homeopatiska läkemedel inte av vetenskaplig beskaffenhet.

Karl Popper
– orättvist
behandlad?

Om det (som Fredholm anger) har framförts i kurser i vetenskapsteori att hypoteser inte kan bekräftas, bara förkastas, bör Popper inte få skulden för den ofullständigheten. Han anger att en hypotes blivit alltmer stärkt (corroborated) ju flera prövningar den klarat sig igenom. Men någon garanti för evig giltighet inträder aldrig. Det har hänt, ibland spektakulärt, att vetenskapliga »sanningar» har förkastats, och det kommer att hända igen. Världen behöver naturligtvis många vetenskapsfilosofer, och Karl Popper hör till de behövliga.

Jörgen Malmquist
med dr, frilansskribent,
Höllviken

Kommentar: Poppers bild av vetenskapen måste kompletteras

Visst har Jörgen Malmquist rätt i att jag inte gjort Karl Popper rättvisa i min korta artikel. Begränsningen som ligger i tidningsartikelns format gör att jag knappast gjort någon apostroferad tänkare rättvisa.

Vad jag ville säga på några rader är att Poppers, förhållandevis välkända, bild av vetenskapens väsen måste kompletteras. De senare filosofer jag refererade till klargör mycket bättre än vad jag är kapabel till och vad utrymmet i ett debattsvar medger.

Jörgen Malmquists korta beskrivning av hur Popper försökte inkorporera begreppet »corroboration» i sin modell visar också på dess ofullständighet.

Bertil Fredholm
professor i farmakologi,
Karolinska institutet, Stockholm